

59. ročník matematické olympiády

Řešení úloh klauzurní části školního kola kategorie C

1. Označme a/b původní zlomek. Podle zadání platí rovnosti

$$\frac{a+1}{b+1} - \frac{a}{b} = \frac{1}{20} \quad \text{a} \quad \frac{a+2}{b+2} - \frac{a}{b} = \frac{1}{12} \quad (a, b \in \mathbb{N})$$

ekvivalentní se vztahy

$$20b(a+1) - 20a(b+1) = b(b+1) \quad \text{a} \quad 12b(a+2) - 12a(b+2) = b(b+2),$$

které upravíme na tvar $19b - 20a = b^2$ a $22b - 24a = b^2$. Po odečtení obou vztahů zjistíme, že $4a = 3b$, což po dosazení do druhé rovnosti dá $22b - 18b = b^2$ neboli $b^2 = 4b$. Vzhledem k podmínce $b \neq 0$ odtud plyne $b = 4$ a $a = 3$.

Hledané zlomky jsou tedy $3/4$, $4/5$ a $5/6$.

Jiné řešení. Označme a/b původní zlomek. Ze vztahů

$$\frac{1}{20} = \frac{1}{4 \cdot 5} \quad \text{a} \quad \frac{1}{12} = \frac{1}{4 \cdot 3} = \frac{2}{4 \cdot 6}$$

lze odhadnout, že řešením by mohlo být $b = 4$. Pak

$$\frac{4(a+1) - 5a}{4 \cdot 5} = \frac{1}{20} \quad \text{a} \quad \frac{4(a+2) - 6a}{4 \cdot 6} = \frac{1}{12},$$

neboli $a = 3$. Musíme se však ještě přesvědčit, že úloha jiné řešení nemá. Podmínky úlohy vedou ke vztahům

$$\frac{b-a}{b(b+1)} = \frac{1}{4 \cdot 5} \quad \text{a} \quad \frac{2(b-a)}{b(b+2)} = \frac{2}{4 \cdot 6}.$$

Z podílu jejich levých a pravých stran pak plyne

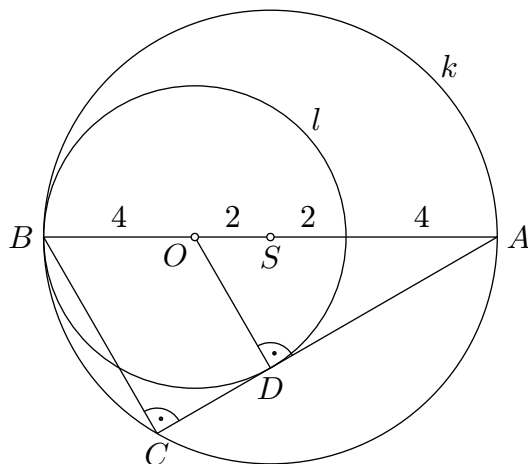
$$\frac{b+2}{b+1} = \frac{6}{5},$$

čemuž vyhovuje jedině $b = 4$.

Poznámka. V úplném řešení nesmí chybět vyloučení možnosti $b \neq 4$. Například z podobných rovností $1/20 = 30/24 \cdot 25$ a $1/12 = 52/24 \cdot 26$ bychom mohli hádat, že $b = 24$, což řešením není.

Za úplné a správně zdůvodněné řešení udělte 6 bodů, z toho nejvýše 3 body za sestavení a vhodnou úpravu rovnic (typicky na dvě rovnice o dvou neznámých s odstraněnými zlomky). Pokud řešitel objeví jako řešení zlomek $3/4$, avšak nezdůvodní, proč jiné řešení neexistuje, udělte jen 1 bod, případně body 2, pokud se řešitel o nějaké algebraické zdůvodnění pokusí.

2. Bod dotyku kružnice l s tečnou z bodu A označme D (obr. 1). Z vlastností tečny ke kružnici plyne, že úhel ADO je pravý. Zároveň je pravý i úhel ACB (Thaletova věta).

Obr. 1

Trojúhelníky ABC a AOD jsou tak podobné podle věty uu , neboť se shodují v úhlech ACB , ADO a ve společném úhlu při vrcholu A . Z uvedené podobnosti plyne

$$\frac{|BC|}{|OD|} = \frac{|AB|}{|AO|}. \quad (1)$$

Ze zadaných číselných hodnot vychází $|OD| = |OB| = 4$ cm, $|OS| = |SB| - |OB| = 2$ cm, $|OA| = |OS| + |SA| = 8$ cm a $|AB| = 12$ cm. Podle (1) je tedy $|BC| : 4$ cm = $12 : 8$ a odtud $|BC| = 6$ cm. Z Pythagorovy věty pro trojúhelník ABC nakonec zjistíme, že $|AC| = \sqrt{12^2 - 6^2}$ cm = $6\sqrt{3}$ cm.

Za úplné a správně zdůvodněné řešení udělte 6 bodů. Z toho 2 body za obrázek a zdůvodnění pravých úhlů, 2 body za zdůvodnění podobnosti trojúhelníků a sestavení potřebné rovnice, 2 body za dopočítání délek stran BC a AC .

3. Rovnici přepíšeme do tvaru $2 = (b^2 - a^2) - (b - a)$, z něž po využití vztahu pro rozdíl čtverců a následném vytknutí výrazu $b - a$ dostaneme $2 = (b - a)(a + b - 1)$. Protože 2 je prvočíslo, máme pro uvedený součin následující čtyři možnosti:

a) $b - a = 1$ a $a + b - 1 = 2$, pak $a = 1$ a $b = 2$.

b) $b - a = 2$ a $a + b - 1 = 1$, pak $a = 0$ a $b = 2$.

c) $b - a = -1$ a $a + b - 1 = -2$. Druhou rovnici lze přepsat na tvar $a + b = -1$, z něž vidíme, že rovnost nenastane pro žádnou dvojici nezáporných celých čísel.

d) $b - a = -2$ a $a + b - 1 = -1$. Druhou rovnici lze přepsat na tvar $a + b = 0$, z něž vidíme, že jí vyhovuje jediná dvojice nezáporných celých čísel $a = b = 0$, která však nevyhovuje první rovnici.

Závěr: Úloha má dvě řešení: Buď je $a = 1$ a $b = 2$, nebo $a = 0$ a $b = 2$.

Poznámka. Místo rozboru čtyř možností můžeme začít úvahou, že nulová čísla a , b nejsou řešením úlohy, takže $a + b - 1 \geq 0$, a tedy i $b - a \geq 0$. Stačí tudíž uvažovat jen možnosti a) a b).

Jiné řešení. Rovnici upravíme na tvar $2 = (b^2 - b) - (a^2 - a)$, resp. na tvar $2 = b(b - 1) - a(a - 1)$. Z následující tabulky i tvaru čísel $x^2 - x = x(x - 1)$ je zřejmé, že rozdíly mezi sousedními hodnotami výrazů $x(x - 1)$ rostou s rostoucím x (snadno se o tom přesvědčíme výpočtem: $(x + 1)x - x(x - 1) = 2x$).

x	0	1	2	3	4	5	...
$x(x - 1)$	0	0	2	6	12	20	...

Může tedy být jediné $b^2 - b = 2$ a $a^2 - a = 0$. Odtud $a \in \{0, 1\}$ a $b = 2$. Řešením úlohy jsou tedy dvě dvojice nezáporných celých čísel: $a = 0, b = 2$ a $a = 1, b = 2$.

Za úplné a správně zdůvodněné řešení udělte 6 bodů, z toho jeden bod za vhodnou úpravu rovnice. V případě prvního řešení strhněte po jednom bodu při vynechání některé ze situací a), b) a 1 bod, pokud řešitel nevyloučí možnosti c), d).